

سنگ یادگار «نارامسین» که بصورت غنیمت جنگی به شوش آورده شد
و فرانسویها آنرا در آن شهر پیدا کردند و به موزه لوور پاریس بردند

دکتر عیسی بهنام
استاد دانشکده ادبیات

گماهی گذشته با سنگ باستان‌شناسی

ژوئیه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

سال پیش شهرت و اهمیتی پیدا کردند تا روزی رسید که پادشاه شهر «اوما» که «لوگالزاگی زی» نام داشت تصمیم گرفت تمام این شهرها را تحت حکومت واحدی درآورد و در این کار موفقیت پیدا کرد ولی در همان حال بسامیها که در شمال سومر در اطراف شهر اگده اقامت داشتند فشار فوق العاده وارد آورد و نتیجه این فشار این شد که سامیها شورش کردند و تحت ریاست سربازی که پدرش سقا بود و بعدها «سارگن» نامیده شد بشهرهای سومر حمله کردند و چون آنانرا غافل گیر کردند بر آنها پیروز شدند. علت دیگر پیروزی آنها این بود که سربازان سومری همانطوریکه در مقالات پیش دیده شد سلاح سنگین برتن داشتند و تشکیلات نظامی آنها طوری بود که فقط در زمینهای مسطح میتوانستند پیشرفت کنند. سربازان سومری واحدهای نظامی منظمی را تشکیل میدادند که بصورت دسته جمعی

تدریجاً تاریخ گذشته از تاریکی بیرون میآید. امروز فرضیه آمدن سومریها از کوههای مغرب ایران بجلگه بین النهرین طرفداران زیادی پیدا کرده است. حتی بعضی از دانشمندان صحبت از آریائی بودن زبان سومریها کرده اند. سومریها نخستین کسانی بودند که با روش بسیار دقیق خط را اختراع کردند، و چون روش آنها صحیح بود بزودی علامات مبدل به میخهایی شد که کار خواندن و نوشتن را راحت کرد و مقدمات ایجاد خطوط جدید فراهم شد. از حدود ۱۸۰۰ سال پیش از میلاد تا ۲۴۷۰ شهرهای سومر در راه پیشرفت تمدن ترقی سریع نمودند و قسمتی از این پیشرفت از آثار هنری آنها که امروز بدست ما رسیده نمایان میگردد.

شهرهای «اور» و «لگش» و «نیپور» و «اوروک» و شوش در اواسط هزاره سوم پیش از میلاد یعنی تقریباً ۴۵۰۰

گیلگامش قهرمان سومری در حال نزاع با شیر
از ۴۰۰۰ سال پیش

پیروزی را روی لوح‌های سنگی بصورت نقش برجسته نمایش داد و آنرا در معبد شهر «سپار» قرار داد ولی پس از اینکه دو قرن بعد سومریها موفق شدند آگدیها را از شهرهای سومر بیرون کنند این سنگ یادگار را بعنوان غنیمت جنگی بشوش آوردند و فرانسویها در ضمن کاوشهای شوش آنرا پیدا کرده بموزه لوور در پاریس بردند و اکنون در آن موزه موجود است (شکل ۱).

نقش سنگ یادگار «نارام سین» یکی از کارهای هنری خوب ایام پیشین است. حرکات سربازانی که از کوه بالا میروند و در میان جنگل با دشمن میجنگند خوب نشان داده شده. همه آنها بطرف بالا نگاه میکنند و ستارگانی که علامت خدایان است شاهد پیروزی آنان اند.

درواقع با وجود جنگ هنر و صنعت در ناحیه سومر پیشرفت خود ادامه داد و شاهکارهای هنری فراوان از همین زمان بدست آمده است که در موزه‌های اروپا و امریکا محفوظ میباشند.

در میدانهای جنگ پیش میرفتند و سلاح آنها نیزه‌های بلند بود، و نیزه‌داران زیر حمایت سپرداران مانند دژ محکمی بجلو میرفتند و صفوف دشمن را بهم میزدند و در میان آنها ترس و وحشت میانداختند. سربازان آگدی برعکس سومریها هیچ نوع سلاح سنگین نداشتند و از دور با پرتاب کردن پیکانهای برتری بر دشمن حمله میبردند و اگر دشمن موفق به پیشروی میشد متفرق شده در نقطه دیگری مجدداً اجتماع میکردند و با پرتاب کردن پیکانهای خود حملات را تجدید میکردند و دشمن را خسته می نمودند. بعلاوه حرکت در نقاط کوهستانی و جنگلها و پستی و بلندیها برای لشکریان آگدی که هیچ نوع سلاح سنگینی همراه نداشتند خیلی راحت تر بود.

بهر حال آگدیها در سال ۲۴۷۰ پیش از میلاد پنج ناحیه سومر و شوش را تحت اطاعت خود درآوردند و یکی از پادشاهان که «نارام سین» نام داشت پس از تصرف شوش بنواحی کوهستانی مغرب ایران نیز تجاوز کرد و با لولوبیها که در آن نواحی مسکن داشتند مصاف داد و پیروز شد و یادگار این

کاوش هیئت باستان‌شناسی فرانسوی در شهر لگش

بهر حال ۲۰۰ سال بعد از پیروزی آگدیها بر سومریها قبایل گوتی که در کوههای مغرب ایران زندگی میکردند و سواران بسیار جنگجوئی بودند ناگهان از کوههای خود سرازیر شده آگدیها را مغلوب نموده تمام سومر را نیز زیر حکومت خود درآوردند و سومریها در سرنگون شدن حکومت آگدیها دخیل بودند زیرا بلافاصله پس از پیروزی «گوتی»ها مجدداً استقلال خود را بدست آوردند. یکی از شهرهاییکه پس از پیروزی «گوتیها» شهرت زیاد پیدا کرد شهر «لگش» نزدیک شوش و در میان دونه‌ر بود. در حدود ۲۱۰۰ سال پیش از میلاد یعنی ۴۱۰۰ سال پیش، در شهر لگش سلسله‌ای از پادشاهان سلطنت میکردند که معروف‌ترین آنها «گودئا» نام داشت و در زمان او هنر مجسمه‌سازی پیشرفت فوق‌العاده کرد. فرانسویها در محل قدیمی شهر «لگش» کاوشهای دقیقی نمودند (شکل ۳) و نتایج کارشان پیداشدن تعداد زیادی از آثار متعلق پادشاه آن شهر (گودئا) است که امروز در موزه لوور است. شکل شماره ۴ «گودئا» پادشاه لگش را که در حدود ۲۱۰۰ سال پیش از میلاد در آن شهر حکومت میکرد نشان میدهد. سبک کار این مجسمه نشان میدهد که در سومر در هنر

برای نمونه نقش برجسته‌ایرا که «گیلگامش» قهرمان سومریرا در حال نزع باشیر نشان میدهد ارائه میدهم (شکل ۲). این نقش ابتدا روی سنگ کوچک استوانه‌ای شکلی که عتیقه‌فروشان آنرا «لول» مینامند کنده شده و در میان استوانه سوراخی بوده است که از میان آن نخ‌ری رد میکردند و آنرا بگردن آویزان مینموده‌اند و این نقش علامت شخصی اشخاص بوده، همانطوریکه امروز هر کس مهوری دارد. وقتی قراردادی نوشته میشد و لازم میشد آن شخص علامت خود را در زیر آن قرارداد بگذارد از این «لول» یا مهر استفاده میکرد و آنرا در زیر قرارداد که از گل رس نرم و خام بود میچرخانید و باین طریق نقش مزبور بصورت برجسته ظاهر میگردد. ضمناً چون موضوع روی این «لولها» و مهرها همیشه مربوط بامور مذهبی بود صاحب آنرا همواره تحت حمایت خود میگرفت. همانطوریکه امروز بعضیها بگردنشان مثلاً کلمه «الله» را آویزان میکنند. این لولها و مهرها امروز بمقدار زیادی در ضمن کاوشها بدست میآید و از مهارت صنعتگران سومری حکایت میکند. در این نقش «گیلگامش» قهرمان سومری شیر بزرگی را بالای سر بلند میکند که آنرا بر زمین کوبد.

سر مجسمه سنگی از گودنا پادشاه لگش متعلق به
۲۱۰۰ سال پیش از میلاد

مجسمه سنگی ملکه گودنا

بیکر سازی در آن موقع پیشرفت فوق العاده حاصل شده . ضمناً اینطور بنظر میرسد که مَد مربوط بریش و سبیل دائماً در تغییر بوده زیرا در مجسمه های قبل معمولاً سبیل و موی سر را می تراشیدند و بریش را باقی می گذاشتند . در اینجا سبیل و بریش و موی سر همه تراشیده شده است .

(شکل ۵) زن گودنا را نشان میدهد و آنطوریکه از روی این مجسمه فهمیده میشود ملکه لگش بسیار با سلیقه بوده و این مطلب از گردن بند وی و طرز تزئین موهایش و کلاهیکه بر سر دارد و تزئیناتیکه روی جامه اش دیده میشود استنباط میگردد. بیم این میرود که خوانندگان این مجله از مطالعه آثاری که بیش از ۴۵۰۰ سال با آنان فاصله دارد ملول شوند ولی با اینحال مطالعه این مقاله بیفایده نیست زیرا لاقلاً نشان میدهد که در بسیاری از عادات و رسوم در مشرق زمین از چهار هزار سال پیش تا کنون تغییری حاصل نشده است .